RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1911. Andra kammaren. Nr 8.

Onsdagen den 22 februari.

Kl. 11 f. m.

Förhandlingarna leddes vid detta sammanträde af herr vice talmannen.

§ 1.

Justerades protokollet för den 16 innevarande februari.

§ 2.

Herr statsrådet *Lindström* aflämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

angående sammanslagning af fonden för reserverade medel och statsverkets kassaförlagsfond till en fond, benämnd statsverkets kassafond; och

angående disposition af behållningen å patent- och varumärkesafgifters samt registreringsafgifters fond.

Dessa propositioner blefvo på begäran bordlagda.

§ 3.

Herrar *Mörtsells* och *Meurlings* å kammarens bord hvilande motioner, nr 298 och 299, som nu föredrogos, hänvisades till lagutskottet.

§ 4.

Föredrogs, men bordlades åter Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 2.

§ 5.

Angående kontrollbestämmelser rörande skogsafverkningsafhandlingars beläggande med stämpel.

Till afgörande förelåg nu bevillningsutskottets betänkande nr 3, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning angående lämpliga kontrollbestämmelser rörande skogsafverkningsafhandlingars beläggande med stämpel.

Angående kontrollbestämmelser rörande skogsafverkningsafhandlingars beläggande med stämpel. (Forts.)

I två likalydande motioner, den ena, nr 51, i Första kammaren af friherre *Silfverschiöld* och den andra, nr 88, i Andra kammaren af herr *Ekman* i Mogård, hade yrkats, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring i förordningen angående stämpelafgiften af den 18 september 1908, att nödig kontroll öfver att afhandling angående skogsafverkning försåges med stämpel måtte vinnas.

Utskottet hemställde, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta utarbeta och för nästkommande års riksdag framlägga förslag till sådan ändring i gällande förordning angående stämpelafgiften, att nödig kontroll måtte vinnas däröfver, att afhandling angående skogsafverkning försåges med stämpel.

Häremot hade herrar *Ericsson* i Ofvanmyra, *Olofsson*, *Eriksson* i Grängesberg och *Jonsson* i Hökhult reserverat sig.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, lämnades på begäran ordet till

Herr Ericsson i Ofvanmyra, som yttrade: Herr talman! Då jag jämte tre kamrater inom utskottet reserverat mig utan att angifva, i hvilken riktning vår reservation går, har jag begärt ordet för att närmare precisera min ställning till frågan.

Såsom frågan för närvarande ligger, har jag måst vara med om det slut, hvartill utskottet kommit. Vi ha nämligen alla inom utskottet varit ense därom, att så länge lagen kräfver stämpelbeläggning af afverkningskontrakt, bör man äfven se till, att denna fordran respekteras. Men jag har velat, att utskottet skulle i sin motivering söka peka på någon lämpligare åtgärd i detta hänseende än den af motionärerna föreslagna. Motionärarna ha nämligen ansett, att botemedlet vore att finna i en åtgärd, som angifves i följande rader: »För att råda bot för det missförhållandet, att en mängd afhandlingar ej stämpelbeläggas, har jag tänkt mig, att utgifvare af sådan afhandling borde hafva skyldighet att inom viss tid efter utgifvandet för allmän åklagare i orten uppvisa afhandlingen till bestyrkande af att denna vore i laga ordning stämpelbelagd.»

Jag tror, att det finns många andra utvägar att välja, och jag skall särskildt angifva en utväg, som jag tänkt mig som långt lämpligare, ifall man nu skall gå den väg motionärerna åsyfta. För min del förmenar jag nämligen, att det vore långt lämpligare att föreskrifva, att utgifvare af sådan handling, som här afses, skulle kunna uppvisa den för kommunalnämnden eller någon dess ledamot. I glest bebodda trakter och där det är stora länsmansdistrikt blefve det förenadt med stora svårigheter och mycket besvär för att icke säga stora kostnader för att icke blott såsom nu söka få en stämpel att belägga handlingen med utan äfven med att sedan uppvisa den för allmänna åklagaren. Om jag t. ex. går till den trakt, som jag närmast känner,

Angående kontrollbestämmelser rörande skogsafverkningsafhandlingars beläggande med stämpel. (Forts.)

så få många resa flera mil för att skaffa sig själfva stämpeln, och sedan skulle desse, därest motionärerna finge sitt förslag igenom, få resa ytterligare 8—10 mil för att träffa allmänna åklagaren och uppvisa handlingen. Jag vet, att i andra trakter finns det ännu större distanser, så att kostnaderna och besväret för dem som bo i dessa trakter blefve än mera betydande.

Nu är det emellertid på det sättet, att kommunalnämnderna få syssla med skogsaccisen och således få tillfälle att följa med skogsafverkningarna mer än andra, och jag menar därför, att det vore lämpligare och för allmänheten mycket bekvämare, att själfva kontrollen lades i kommunalnämndernas hand än allmänna åklagarens. Jag tror således, att, ifall man fortfarande skall hafva denna skatt kvar, det vore lämpligast att föreskrifva åtgärder rörande kontrollen i den af mig nu antydda riktningen. Och man har enligt mitt förmenande ingen anledning frångå den mening föredragande departementschefen anförde till statsrådsprotokollet 1908 i denna sak, nämligen »att man borde låta sig angeläget vara att icke ålägga vederbörande förpliktelser utöfver hvad som kunde anses nödvändigt för det hufvudsakliga målets vinnande».

Detta är det svar jag velat ge själfva motionen.

Men medan jag har ordet, vill jag påpeka en annan omständighet, som kanske kan ge anledning till att lösa frågan på annat sätt. Denna förordning om stämpelbeläggning af afverkningskontrakt tillkom med anledning däraf, att vissa missförhållanden existerade i en del trakter, där man sålde skogshemman. Det gick i många fall till på så sätt, att när en person sålde sitt hemman, så utfärdades först ett afverkningskontrakt, däri största delen af köpesumman upptogs, och sedan utfärdades köpebrefvet på en mindre del af köpesumman, och på det sättet undgick man att betala stämpel för det belopp, som vederbort. Detta är motivet för tillkomsten af denna författning. Man ville råda bot på missförhållandet och fann då icke annan utväg än att föreskrifva, att alla afverkningskontrakt skulle stämpelbeläggas. Men sedan vi antagit denna förordning hafva vi fått nya skattelagar, hvilka i hög grad anlita skogstillgången som skattekälla. Nu skall man betala skogsaccis till kommunen för verkställd skogsafverkning, man skall betala skatt till staten för hela värdet af afverkningen, sådant den afverkade skogen kan beräknas haft på rot. Detta värde räknas nu som ren inkomst, därest nämligen icke afverkningen är så stor, att den kan anses ha sänkt själfva fastighetens värde under det s. k. ingångsvärdet. Men jag tror, att i de flesta fall komma afverkningarna icke att inverka på själfva ingångsvärdet, och då blifver följden den, som jag förut framhållit, att hela summan kommer att beskattas som en ren inkomst. Liknande skatt utgår för skogstillgången äfven vid försäljning af hela fastigheter. Härigenom har staten således numera tillförsäkrat sig en afsevärd tribut af skogstillgången inom landet.

Efter tillkomsten af dessa nya lagar menar jag således, att den nu omdebatterade skatten bör tas bort. Nu tar staten ut skatten på annat sätt, och det mera effektivt. Detta är en synpunkt. Vidare verkar denna skatt i hög grad orättvist, ty den som själf afverkar sin

Angående kontrollbestämmelser rörande skogsafverkningsafhandlingars beläggande med stämpel. (Forts.)

skog och säljer skogsprodukterna, han slipper nu att betala stämpel. Och uppgör man muntligt afverkningsaftal med en person, som vill köpa och afverka skog, så behöfver man icke heller betala stämpel. I dessa afseenden är således denna förordning mycket orättvis, och den är numera såsom jag framhållit fullkomligt obehöflig. Jag menar således, att man hellre bör gå den vägen att ta bort stämpelskyldigheten i fråga än att söka åstadkomma den kontroll motionärerna föreslagit.

Det är dessa synpunkter, som jag velat få fram till den kraft och verkan det hafva kan, då Riksdagens skrifvelse i frågan kommer att tas under ompröfning.

Herr talman, jag har för öfrigt intet yrkande att framställa.

I detta anförande instämde herrar *Jonsson* i Hökhult, *Canell*, *Sjöberg*, *Danielsson*, *Nilsson* i Linnås, *Sandquist*, *Ström* i Transtrand, *Olofsson*, *Räf* och *Riström*.

Vidare yttrade:

Herr Ekman i Mogård: Herr talman, mina herrar! Då den förre ärade talaren icke hade något yrkande att framställa, skulle jag ju ha kunnat låta vid det af honom hållna anförandet få bero. Jag anser dock, att den framställning, som han lämnade af förhållandena, kan vara ägnad att i någon mån — naturligtvis helt och hållet omedvetet å hans sida — gifva kammaren en oriktig uppfattning om hvad motionen i själfva verket afser.

Jag ber därför att få fastslå, att här gäller icke införandet af någon ny stämpel; här gäller icke någon ny förordning. Vår motion, den af friherre Silfverschiöld i Första kammaren och mig afgifna motionen, afser endast att få en effektiv kontroll öfver att en förordning, som redan finnes, må blifva lika tillämpad af alla. I det afseendet ha vi framhållit, att, såsom förhållandena nu gestaltat sig, det icke kan vara möjligt att utöfva kontroll öfver att afverkningskontrakt verkligen blifva i öfverensstämmelse med förordningen belagda med stämpel. Förhållandet är nämligen det, att denna stämpelbeläggning är det skogsförsäljaren medgifvet att verkställa inom en tid af två månader, sedan han afslutat kontraktet. Stämplarna kan han köpa hvar han vill på de platser i landet, där de försäljas. Således är det alldeles tydligt, att en afverkare, som vill undandraga sig att belägga sitt kontrakt med stämpel, har synnerligen lätt att göra detta. Ingen människa vet, om det kontrakt, som ligger i hans skrifbordslåda, är försedt med stämpel eller icke. Kommer så åklagaren till honom och säger: »Ni har förmodligen icke belagt Ert kontrakt med stämpel», så svarar han, om han vill vara oärlig och icke gjort det: »Jo, det har jag gjort!» — »Var god och visa mig det», säger åklagaren. — »Nej, därtill har jag ingen skyldighet!» — Och så är det: det finnes ingen skyldighet att uppvisa handlingen för åklagaren. Det återstår för denne ingen annan utväg, om han vill fullfölja saken, än att stämma personen till tinget; och det är helt naturligt, att kontraktet *då* är försedt med stämpel. Huruvida stämpelbeläggningen skett före

eller efter stämningens delfående, finnes emellertid ingen möjlighet att kontrollera.

Angående kontrollbestämmelser rörande skogsafverkningsafhandlingars beläggande med stämpel. (Forts.)

Den föregående talaren inlät sig på frågan, huruvida denna lagbestämmelse om stämpelbeläggning vore lämplig eller icke. Såsom jag i början af mitt anförande påpekat, har detta icke med den nu föreliggande saken att göra. Bestämmelsen finnes, och här gäller det för Riksdagen att afgöra, om den skall blifva effektiv eller icke. Jag medgifver, att den i vissa delar af landet, med långa distanser, kan vålla svårigheter för vederbörande, i synnerhet om de skola gå sådana besvärliga vägar, att de först få resa till ett ställe och köpa stämpeln och sedan resa till ett annat ställe för att uppvisa, att kontraktet är stämpelbelagdt. Jag tror emellertid, att man i dessa trakter kan begagna posten i större utsträckning, och det är väl att antaga, att man förr eller senare får något bud till den ort, där allmänna åklagaren är bosatt, då det ju icke bör vara så svårt att få kontraktet ditsändt.

Jag anser icke, att det är fullt lämpligt att uppdraga kontrollen åt kommunalnämnden, ehuru jag icke vill bestämdt sätta mig däremot. Kommunalnämnden har nämligen icke, såvidt jag känner, någon åtalsbefogenhet i detta afseende. Är det då den förre talarens mening, att kommunalnämnden skall, därest anmälan icke sker i tid, meddela detta till allmänna åklagaren, för att denne skall anställa åtal? Detta skulle enligt mitt förmenande vara enda sättet att få kontrollen effektiv, om man följde den föregående talarens förslag.

Till sist skall jag, herr talman, innan jag afslutar mitt anförande, be att till bestyrkande af att denna motion icke kan anses vara framkommen i otid få uppläsa ett bref, som jag förskaffat mig tillåtelse att här meddela. Det är skrifvet till mig af Riksdagens justitieombudsman och har följande lydelse: »I anledning af Din motion i syfte att vinna skärpta kontrollbestämmelser rörande skogsafverkningshandlingars beläggande med stämpel anser jag mig böra nämna, att jag på grund af den erfarenhet jag vunnit under mina inspektionsresor kommit till den öfvertygelsen, att dylika bestämmelser äro af behofvet påkallade. Olika häradshöfdingar hafva nämligen för mig framhållit, att de nuvarande bestämmelserna icke äro tillräckligt effektiva. På grund häraf hade jag ock ämnat att göra framställning i ämnet, om jag ej blifvit förekommen af Din motion, hvilken jag följaktligen önskar framgång.» Brefvet är undertecknadt af Berndt Hasselrot.

Med stöd af hvad jag anfört ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman! Som synes af betänkandet, har äfven jag reserverat mig. Min reservation afser emellertid icke utskottets kläm, utan motiveringen.

Vi ha inom utskottet samtlige varit fullkomligt öfverens om att det kräfves ändrade bestämmelser på förevarande område. Erfarenheten styrker, att sådana äro behöfliga. Med min reservation har jag velat få fram, att man i motiveringen borde påpekat det önskvärda i en undersökning, om icke andra vägar än dem motionärerna tänkt sig skulle bättre leda till det resultat de åsyftat.

I norra Sverige har man på vissa håll ofantligt långt afstånd till

Angående kontrollbestämmelser rörande skogsafverkningsafhandlingars beläggande med stämpel. (Forts.)

länsmannen. Vi reservanter ha därför tänkt oss, att man möjligen med större lätthet skulle få en effektiv kontroll till stånd, om man öfverlämnade denna till kommunalnämndernas ordförande eller fjärdingsmännen eller skogsvårdsstyrelsernas sockenkommittéer. Det kan ju anföras olika skäl för och emot hvar och en af dessa kategorier, och vi ha därför ansett, att man borde göra frågan till föremål för undersökning. Vi hade därför velat få in någonting härom i motiveringen, men det vann icke bifall af utskottets majoritet. Därför har jag reserverat mig för att få tillfälle att här i kammaren påpeka saken, innan Kungl. Maj:t går att företaga en utredning.

Dessutom vill jag nu framhålla, och det påpekades äfven inom utskottet, att det för närvarande möter stora svårigheter att erhålla dessa stämplar på landsbygden. Det har sagts, att det icke finnes några sådana att köpa annat än på landskontoren. Detta kan icke vara annat än olämpligt, då det ju här är fråga om en lag, som skall efterlefvas af både stora och små skogsägare. Särskildt med hänsyn till att det exempelvis i Norrland och Dalarne är många skogsägare, som måste köpa stämplar, förefaller det mig icke vara rimligt, att dessa endast skola tillhandahållas i residensstaden. Man får lof att ordna saken så, att de kunna erhållas å en närmare liggande ort. Det har sagts, att en kungl. kommitté är sysselsatt med en utredning af frågan om stämpelförsäljning. Jag har ändå velat understryka behofvet af en lättare tillgång på stämplar särskildt af nu ifrågavarande slag än hvad man för närvarande har.

Jag har, herr talman, intet annat yrkande att framställa än om bifall till utskottets hemställan.

Herr Olofsson: Herr talman! Jag har likhet med herr Ollas Ericsson antecknat mig som reservant, men jag kan ej fullt instämma med honom uti hans nyss hållna anförande. Så till vida delar jag hans uppfattning, att jag icke anser det vara lämpligt, att man ensamt skall anlita länsmannen, när det gäller att uppvisa handlingar af här ifrågavarande slag. Man bör enligt min mening äfven få vända sig till kommunalnämnden eller någon dess ledamot. Någonting härom borde ha influtit i utskottets motivering.

Skulle det nu vara så, att man bor i närheten af länsmannen, skulle man ha rättighet att med laga verkan uppvisa handlingen för honom. Att länsmannen skall vara den, som utöfvar den egentliga kontrollen, anser jag vara på sin plats, men på samma gång anser jag det icke vara ur vägen, att äfven kommunalnämndens ledamöter få taga befattning med saken, och att länsmannen i sin tur får vända sig till kommunalnämnden för att erhålla meddelande om, huruvida vederbörande uppvisat sina handlingar för densamma.

Jag har med detta endast velat framhålla, att jag icke i allo kan instämma med min medreservant, i synnerhet som han tyckes vilja göra gällande, att hela stämpelbeläggningen är så godt som öfverflödig och orättvis. Jag har, herr talman, icke något yrkande att göra.

Herr Persson i Tällberg: Herr talman! För min del vill jag lämna allt erkännande åt motionärerna för deras framställning, ty man

Angående kontrollbestämmelser rörande skogsafverkningsafhandlingars beläggande med stämpel. (Forts.)

måste väl gå in på, att det för rättskänslan är något upprörande, då man finner, att de bestämmelser, som af regering och Riksdag blifvit utfärdade, icke efterlefvas. Oaktadt jag sålunda långt ifrån vill klandra motionärerna för deras åtgörande i detta afseende, skulle jag dock vilja säga, att hela den ifrågavarande författningen är af sådan beskaffenhet, att man helst borde säga: »Inled oss icke i frestelse». Det kan nämligen på allvar sättas i fråga, huruvida det är möjligt att lappa på författningen för att få den effektiv. Jag kan icke tänka mig något sätt, hvarigenom man skulle kunna göra den sådan, att en kraftig kontroll komme till stånd, då handlingen skall stämpelbeläggas utan att uppvisas för laga myndighet. Jag tror, att det riktigaste vore, att man ginge tillbaka till den gamla bestämmelsen, så att upplåtelsehandlingar stämpelbelades först då de uppvisades för erhållande af inteckning.

Jag vill delvis instämma med min ärade vän herr Ollas Ericsson så till vida, att denna stämpelafgift har fått mindre betydelse, sedan lagen om kommunal skogsaccis och de nya skattelagarna trädt i kraft, än förut. Men jag kan dock icke dela hans uppfattning att stämpel är obehöflig. Det är dock ett långt steg därifrån och till att jag skulle vilja försvara förordningen sådan den nu är. Skulle man komma till det resultat, att förordningen bör vara kvar, så är det gifvet, att motionärerna hafva rätt däri, att det under nuvarande förhållanden är absolut omöjligt att utöfva någon effektiv kontroll. Anledningen till ifrågavarande bestämmelsers tillkomst var den, att personer, som skulle afsluta köp af hemman af större eller mindre värde, begagnade sig af det knepet att de först upprättade ett afverkningskontrakt, som afsåg största delen af ståndskogen, och sedan uppsatte ett köpebref med lägre köpesumma än hemmanet eljest skulle betingat. Sedan makulerades afverkningskontraktet utan att det uppvisades för rätten, ty genom köpebrefvet, som omfattade hela hemmanet tillförsäkrades köparen såväl ståndskogen som skogsmarken. Men jag undrar mina herrar, om någon kan påstå att detta förhållande ändrats och blifvit bättre genom den nu gällande författningen. Jag tror, att samma knep fortfarande begås. Och jag fruktar att äfven om en skärpt kontroll enligt motionärernas förslag komme till stånd, man ändå skulle kunna upprätta sådana afverkningskontrakt utan att stämpelbelägga dem och därefter köpebref, omfattande jämväl hela ståndskogen. Hvad har man då vunnit?

Ja, mina herrar, om det vore möjligt att hitta på någon effektiv kontroll, då vore jag den förste att instämma med utskottet i dess förslag om en framställning till Kungl. Maj:t. Men oaktadt jag hyser stort förtroende för att Kungl. Maj:t kan uträtta mycket, tillåter jag mig att draga i tvifvelsmål, huruvida det är möjligt för Kungl. Maj:t att hitta på någon effektiv kontroll i detta afseende, såvida man icke skall ställa allmänheten under polisuppsikt, så att länsmannen får rätt att t. ex. hvar fjortonde dag se efter hvad slags papper allmänheten har i sina gömmor.

Då jag emellertid icke är lagd för sådana bestämmelser, kan jag icke med min röst bidraga till att konsolidera en författning, som jag anser vara mycket sämre än den gamla författningen. På grund däraf

Angående kontrollbestämmelser rörande skogsafverkningsafhandlingars beläggande med stämpel. (Forts.)

tillåter jag mig, herr vice talman, att yrka afslag på såväl utskottets hemställan som de förevarande motionerna.

Herr Karlsson i Göteborg: Herr vice talman, mina herrar! Jag ber att gentemot den sista ärade talaren, då han klandrat själfva den stämpelskatt det här är fråga om, få framhålla, att utskottet icke haft anledning att taga den frågan under ompröfning, huruvida denna skatt är rättvis eller ej.

Motionärerna hafva framhållit och, såvidt man inom utskottet funnit, med all rätt framhållit, att vi här hafva en författning, som oupphörligt kringgås. Motionärerna hafva därför ansett lämpligt, att åtgärder vidtagas för att göra författningen mera effektiv. Ett sådant sträfvande har utskottet måst skänka sitt gillande och därför tillstyrkt en skrifvelse till Kungl. Maj:t i saken.

Det skulle vara egendomligt, om Andra kammaren bifölle herr Perssons i Tällberg yrkande. Då skulle man ju vara med om att med vett och vilja ställa så till, att en bestående författning skulle af allmänheten kunna kringgås. Jag kan icke gärna tilltro Andra kammaren ett sådant beslut, ty herrarne få komma ihåg, att det här icke är fråga om något annat, än att en förordning, som faktiskt består, skall göras effektiv. En annan fråga blir det — och den får motionsvis framföras vid en annan riksdag — om man vill hafva bort denna stämpelafgift.

Såsom saken nu ligger, kan jag emellertid icke tänka mig, att Andra kammaren går med på herr Perssons i Tällberg yrkande, utan jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Med herr Karlsson i Göteborg instämde herr *Jeansson* i Kalmar.

Herr Persson i Tällberg: Herr vice talman Jag nödgades begära ordet, då den siste ärade talaren drog den slutsatsen af mitt förra yttrande, att jag skulle önska bibehållandet af en författning, som vore af sådan beskaffenhet, att den kunde kringgås. Nej, jag vill icke konsolidera en sådan författning, jag vill tvärtom taga bort den så fort som möjligt. Men om motionärerna af Kungl. Maj:t begärt att få tillbaka den gamla författningen, skulle jag instämt med dem och således äfven i utskottets hemställan. Jag vill icke hafva kvar en författning, som kan kringgås, och så länge denna författning finnes, kommer den att kringgås. Därför vill jag icke vidtaga några åtgärder för att trygga densammas bestånd, utan jag önskar, att Kungl. Maj:t och Riksdagen så fort som möjligt måtte draga försorg om att denna författning upphör. Jag vidhåller, herr vice talman, mitt yrkande.

Herr Ekman i Mogård: Herr talman! Jag har icke mycket att tillägga till hvad jag sagt, men jag må säga, att hvad min ärade vän, herr Daniel Persson, i sina två anföranden yttrat är ägnadt att väcka min stora förvåning. Här vitsordas af justitieombudsmannen och utskottet — herrarne se på sidan 5 i betänkandet: »Genom upplysningar, som lämnats inom utskottet, har denna uppfattning bekräftats» — att lagbestämmelser, som äro af Riksdagen och Kungl. Maj:t fast-

ställda, kringgås. Det pekas på ett förhållande, hvarigenom man skulle kunna undvika, att dessa bestämmelser vidare kringginges, hvarigenom man skulle kunna få en effektiv kontroll. Och ingen af utskottets ledamöter, som reserverat sig, har, såvidt jag förstår, förnekat, att den af motionärerna föreslagna kontrollen skulle blifva effektiv. De hafva pekat på andra utvägar, som ur den skogssäljande allmänhetens synpunkt skulle vara bekvämare, men de hafva icke förnekat, att det af oss föreslagna sättet skulle vara effektivt. Ingen af reservanterna har heller förnekat behofvet af denna kontroll. — Då kommer herr Daniel Persson och säger, att det vore bättre att taga bort hela författningen än att försöka göra den effektiv. Ja, den frågan föreligger icke nu. Herr Daniel Persson kan naturligtvis i motionsform föreslå borttagandet af densamma, men så länge författningen existerar, synes det också vara nödvändigt, att Riksdagen vidtager åtgärder för att få den effektiv.

Angående kontrollbestämmelser rörande skogsafverkningsafhandlingars beläggande med stämpel. (Forts.)

Herr Räf: Herr vice talman! Jag ber att till protokollet få antecknadt, att jag instämmer i herr Ollas Ericssons uttalande i hvad det afser, att kontrollen i detta fall uppdrages åt kommunalnämnden. Därifrån kan ju sedan allmänna åklagaren skaffa sig nödiga upplysningar.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, framställde herr vice talmannen propositioner å dels bifall till utskottets hemställan, dels ock afslag å såväl berörda hemställan som de i ämnet väckta motionerna; och blef utskottets hemställan af kammaren bifallen.

§ 6.

Vidare föredrogos hvart för sig bankoutskottets utlåtanden:

nr 4, angående verkställd granskning af riksbankens styrelse och förvaltning;

nr 5, angående verkställd granskning af riksgäldskontorets styrelse och förvaltning; samt

nr 6, angående verkställd granskning af fullmäktiges i riksbanken och fullmäktiges i riksgäldskontoret åtgärder för utförande af dem gemensamt lämnadt uppdrag i fråga om uppförande af riksdags- och riksbankshus å Helgeandsholmen.

Kammaren biföll hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 7.

Angående en ny kyrkoförfattning.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget lagutskottets utlåtande, nr 8, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t om åvägabringande af utredning m. m. i fråga om en ny kyrkoförfattning.

Uti en inom Första kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 1, hade herr *K. J. Ekman* hemställt, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning, om och i hvilken form ett mera aktivt deltagande

Angående en ny kyrkoförfattning. (Forts.)

och ett förökadt inflytande på det kyrkliga området skulle kunna beredas åt kyrkans lekmannamedlemmar, och att vid sådan utredning särskildt måtte tagas i öfvervägande, huruvida icke nämnda syfte säkrast kunde vinnas genom en fullständigare tillämpning af synodalförfattningens grundsatser;

samt att i följd häraf, om utredningen därtill föranledde, åtgärder måtte vidtagas för utarbetande af en ny fullständig kyrkoförfattning att träda i stället för 1686 års kyrkolag.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade emellertid afgifvits af herrar *Håkanson*, *Gustaf Andersson*, *af Ekenstam*, *Lorentz Petersson*, *Trana*, *von Baumgarten* och *Rogberg*, som föreslagit, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning, om och i hvilken form ett mera aktivt deltagande och ett förökadt inflytande på det kyrkliga området skulle kunna beredas åt kyrkans lekmannamedlemmar, samt att i sådant syfte, om utredningen därtill föranledde, åtgärder måtte vidtagas för utarbetande af en ny, fullständig kyrkoförfattning att träda i stället för 1686 års kyrkolag.

Efter föredragning af utskottets hemställan gaf herr vice talmannen på begäran ordet till

Herr von Schéele, som anförde: Herr vice talman, mina herrar! Den fråga, som här föreligger, har mycket gamla anor, i synnerhet om man ställer den tillsammans med hvad som utgör dess nödvändiga förutsättning och de konsekvenser, som skulle komma att följa af en åtgärd i den föreslagna riktningen. Redan vid 1853—1854 års riksdag väckte August von Hartmansdorff förslag om inrättande af ett speciellt kyrkligt organ, som kunde blifva mera verksamt än hvad fallet var med prästeståndet genom den ställning, det intog bland rikets ständer. Och hvad sålunda blifvit förberedt utmynnade i lagutskottets vid 1862—1863 års riksdag tillstyrkan af den då föreliggande kungl. propositionen om kyrkomötets inrättande för att fylla behofvet af ett särskildt organ för kyrkan, tolkande dess önskningar och pröfvande dess behof. På senare tid har allt ifrån 1873 års kyrkomöte med växande styrka yrkats på åtgärder för lekmannaelementets ökade inflytande i kyrkliga ting. Äfven jag har vid kyrkomötena upprepade gånger motionerat i sådan riktning; och då frågan om kyrkolagens fullständiga revision var före i kammaren år 1905, anslöt jag mig till lagutskottets hemställan om bifall, ehuru under uttalande af mina betänkligheter på grund af bristande underlag, hvarvid jag tillät mig att instämma i ett här fälldt yttrande, det »hufvudsaken nog är, icke att man reviderar lagen, utan att man reviderar kyrkan».

År 1908 framträdde i kyrkomötet den fråga, som nu föreligger, och en i försiktig form affattad skrifvelse till Kungl. Maj:t blef beslutad, hvari hemställes om utredning, huruvida genom fullständigare tillämpning af synodalförfattningens grundsatser ökadt inflytande på

Angående en ny kyrkoförfattning. (Forts.)

kyrkans angelägenheter skulle kunna beredas åt hennes lekmannamedlemmar. Själfva ordalydelsen var den af motionären brukade, hvilken han oförändrad upptagit. Då emellertid där någon debatt härom icke förekom, ber jag få med några ord angifva min ställning till denna viktiga fråga, så mycket mera som mig icke kommer att beredas något tillfälle att i riksdagen vidare därom yttra mig.

Frågan har jag i *handling* besvarat under en snart 40-årig verksamhet i den svenska kyrkans tjänst, därvid hvar och en vet, att hvad som städse utgjort målet för mina sträfvanden och önskningar varit att demokratisera vår fosterländska kyrka, att föra henne så mycket som möjligt in i folket för att alltmer bli, det hon efter protestantisk uppfattning bör vara: icke en prästkyrka, utan en folkkyrka. Någon annan åskådning än denna kan helt säkert ej heller betrygga framtiden för något protestantiskt kyrkosamfund. Men *ett* är att sålunda principiellt godkänna hvad som har blifvit af motionären framställdt och *ett annat* att afgöra, huruvida det sätt, hvarpå han tänkt sig förverkligandet af detta syfte, kan jämväl vara lyckligt. För min del tror jag man bör vara betänksam, då det gäller att genom lagstiftning gå utvecklingen i förväg. Det får åtminstone vara mycket litet detta steg, som sålunda tages för att stödja den utveckling man önskar i en viss riktning. Ingen människa kan veta, hurudan framtiden blir. Det är lika möjligt, att ett omslag äger rum, som att den anvisade vägen fullföljes. Jag nödgas därför underkasta såväl de skäl, som af utskottet framställts, som de i reservationen anförda motskälen någon pröfning.

Om jag då börjar med det skäl, som af utskottet omnämnes sist, så är det detta, att de betydelsefulla resultat, som under de senaste åren vunnits på de partiella reformernas väg, uppmuntra till fortgång på densamma. Låt vara; men å andra sidan är det svårt, för att icke säga omöjligt, att bedöma en enskildhet utan i sammanhang med det hela, att se hur en partiell förändring kommer att verka, med mindre den fattas i förhållande till organismen i dess helhet. Därför lär icke på denna grund allena kunna obetingadt bifallas hvad utskottet hemställer.

Går jag åter att taga i öfvervägande det skäl, som utskottet i främsta rummet anfört, så är detta utan tvifvel långt mera bärande. Det är nämligen ett aktgifvande på, hurusom år 1909 Riksdagen begärt, att Kungl. Maj:t ville taga i öfvervägande, under hvilka villkor det må kunna tillåtas medlem af svenska statskyrkan att äfven utan uppgifven afsikt att öfvergå till annat trossamfund utträda ur kyrkan, äfvensom öfriga därmed sammanhängande bestämmelser. Vi kunna knappast föreställa oss, hvilken genomgripande förändring detta lär komma att medföra. Något däraf kan dock skymtas, om vi jämföra förhållandena i andra länder, där utvecklingen gått i sådan riktning. Härigenom kommer helt visst att läggas en ny grundval för förhållandet mellan stat och kyrka, ehuru ingalunda med ens så, att dymedelst det nuvarande sambandet emellan dem skulle upplösas, något som äfven jag hoppas ännu på länge icke skall komma i fråga, men visserligen så, att i stället för den nära sammanslutning, som nu dem emellan äger rum, en friare ställning mellan båda inträdde, och kyrkan

Angående en ny kyrkoförfattning. (Forts.)

visserligen i stort sedt förblefve *svensk*, en nationell institution, understödd af staten, men i hvilken inga andra befunne sig än de, som af själ och hjärta omfattade den lifsåskådning, som i kyrkans lära tagit sig uttryck. Det är detta förhållande, som från kyrklig synpunkt måste vara önskligt. Ty endast *så* kan man tänka sig ett sant och sundt kyrkolif. På det sättet lägges ock en säker grundval för hvad som af motionären blifvit påyrkadt, och jag kan för min del då icke tänka mig något annat, än att denna friare kyrka i förbindelse med staten skulle vara tacksam för att få statens stöd för en ombildning liknande den, hvilken motionen åsyftar.

Reservanterna erinra tillika om Andra kammarens vid 1909 års riksdag begärda utredning, om och på hvad sätt det förefintliga sambandet mellan kyrkan och staten lämpligen kunde upplösas, men anse säkert, att hvad man kallat »en fri kyrka i en fri stat» här knappast behöfde tagas med i beräkningen. Jo, den dag kan tyvärr nog tänkas komma äfven för Sverige, då man icke längre hade att räkna med en svensk nationalkyrka, utan blott och bart med åtskilliga samfundsbildningar inom landet, verkande för religiösa och etiska syften, hvilka för staten måste äga intresse och därför af staten understöddes i den mån, de visade sig tjäna dessa allmänt fosterländska ändamål.

Skulle nu, har man sagt — och särskildt den mannen, som var motionär i denna fråga för två år sedan inom riksdagen, och hvilken äfven blifvit af den nuvarande motionären åberopad — vår kyrkliga utveckling gå i den riktningen, då vore den föreslagna organisationen desto nödvändigare, som »öfvergången från en evangelisk-luthersk statskyrka till en af staten doterad evangelisk-luthersk folkkyrka (eller flere smärre kyrkosamfund) säkerligen blefve mindre brydsam, mindre äfventyrlig, om den förra kunde åt den senare erbjuda en redan befintlig organisation, hvars lämpande för de nya förhållandena utan större svårigheter torde kunna verkställas». Jag tror icke, att vi böra på sådant sätt gå händelserna i förväg. En byggnad utan tillräcklig grund är alltid ett vanskligt företag. Ett dylikt tillvägagående nu blefve snarare till hinder än till gagn för en anordning, som måste lämpas efter de förhållanden, som då förefinnas. Det är icke förutvarande *former*, som gifva gestaltning åt lifvet, utan det är det inneboende *lifvet*, som åt sig skapar de lämpliga formerna.

Ehuru jag sålunda, herr vice talman, gifver mitt fullständiga erkännande åt den tanke, som blifvit i motionen uttalad, och änskönt jag vill under mina återstående dagar fullfölja ett arbete i den riktningen, så, då jag anser, att detta bör ske på mer enskild väg än den af motionären anvisade lagstiftningsvägen, nödgas jag, om än icke utan smärta afstyrka motionen och instämma i hvad utskottet föreslagit.

Härpå yttrade:

Herr Meurling: Herr talman, mina herrar! Då jag begärde ordet i denna fråga, önskade jag att få vara ett språkrör för de stora skaror af vårt folk, som förstå vikten af, att vårt folk får i vidsträcktaste mån tillgodogöra sig kristendomens inflytande. Folkkyrkan har ju också till ändamål att göra detta inflytande gällande, och i hvad

Angående en ny kyrkoförfattning. (Forts.)

mån hon skall kunna göra detta måste bli i hög grad beroende af, under hvilka former man låter henne få utöfva sin verksamhet. Alla äro ense om, att vår kyrkolag är ytterst bristfällig. Nu har Riksdagen makt öfver kyrkolagen. Kan det då vara rätt att utöfva denna makt i hufvudsakligen negativ riktning och plocka undan förefintliga bestämmelser den ena efter den andra utan att sätta något annat i stället, som kan sätta kyrkan i stånd att bättre tjäna det ändamål, som hon har? Det synes mig åtminstone, att de, för hvilka kristendomen har något värde, icke borde kunna vara med om en sådan taktik. En föregående riksdag har begärt, att utträde ur kyrkan skulle få ske, utan att man skulle behöfva uppgifva något annat samfund, i hvilket man ämnade ingå. Såvidt jag kan förstå, är det väl då alldeles nödvändigt att bestämma gränserna för deras rättigheter, som utträda, och för deras rättigheter, som stanna kvar, så att de på hvardera hållet icke få tillfälle att på ett otillbörligt sätt förtrycka hvarandra. Långt ifrån att detta Riksdagens beslut skulle behöfva vara ett hinder för en utredning rörande en ny författning, såsom utskottet här antydt, synes det mig tvärtom vara lämpligt, ja nästan nödvändigt, att dessa frågor få följas åt och utredas i ett sammanhang. Huruvida nu motionen funnit den rätta riktningen för en sådan ny författning, därom kunna ju meningarna vara delade. Vi se också, att hvarken utskottet eller reservanterna ha velat förorda motionen i dess helhet. Blott en sak ha reservanterna upptagit ur motionen, nämligen att ett ökadt inflytande på det kyrkliga området skulle beredas åt kyrkans lekmannamedlemmar. Man har så länge klagat öfver den hittillsvarande maktfördelningen inom kyrkan. Om då här föreslås en ändring härutinnan i mera demokratisk riktning, en förskjutning af makten åt det håll, som reservationen angifver, åt lekmannahållet, skall då denna kammare motsätta sig ett sådant förslag? Jag för min del är öfvertygad, att ett sådant förslag skulle blifva till gagn för kyrkan, och ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Med herr Meurling förenade sig herrar *Mörtsell*, *Jonsson* i Hökhult och *Söderberg* i Hobborn.

Herr Widén: Herr talman. Då jag går att föra utskottets talan, så skall jag först be att få förutskicka två anmärkningar. Den ena är den, att jag icke tror, att den ståndpunkt, som Riksdagen kan komma att intaga till denna fråga, vare sig den ansluter sig till reservanternas eller utskottets mening, har det ringaste att göra med dess ståndpunkt till utvecklingen af det kyrkliga lifvet; och ett bevis härpå ser jag t. ex. i det förhållandet att herr biskop von Schéele yrkat bifall till utskottets förslag. Den andra anmärkningen är den, att beträffande den fråga, som den siste ärade talaren berörde, nämligen om lekmannaelementets större inflytande inom församlingarna, utskottet och reservanterna äro fullkomligt ense. Utskottet säger, att det fullt erkänner »vikten och betydelsen däraf, att lekmannaelementets inflytande på det kyrkliga området ökas». Sålunda har utskottet äfven gifvit sitt erkännande åt den saken.

Angående en ny kyrkoförfattning. (Forts.)

Då man går att fatta position i denna fråga, så är det enligt min uppfattning helt andra synpunkter, som böra komma i betraktande. Motionären synes mig ha framhållit två hufvudsakliga moment i sin långa motion. Det första går ut på en omarbetning af gällande kyrkoförfattning i den riktningen, att vi skulle införa en synodalförfattning. Det andra momentet är, att man skulle verkställa en omarbetning af 1686 års kyrkolag. Hvad nu den första frågan beträffar, så är det en fråga, som varit före förut i riksdagen. Utskottet erinrar om, att frågan i nästan alldeles samma form förelåg vid 1885 års riksdag, och att Riksdagen då icke ville vara med om någon skrifvelse utan afslog det föreliggande yrkandet. 1885 års utskott yttrade, som synes på sid. 2 i föreliggande utskottsbetänkande, bland annat, att en skrifvelse borde, »därest densamma skulle för frågans lösning äga någon verklig betydelse, innefatta en framställning af bestämda, ej för allmänt angifna hufvudgrunder, på hvilka omorganisationen borde enligt Riksdagens mening byggas»; och vidare: »Motionären har visserligen uti motiveringen för sin del något närmare utfört, huru han tänkt sig den nya organisationens hufvuddrag, men planen torde vara alltför stor och omfattande för att Riksdagen — — — lämpligen skulle kunna inlåta sig i pröfning af samma plan.» Mig synes, att detta uttalande äger sin fulla giltighet än i dag, och detta så mycket mera som sedan dess 1909 års riksdagsskrifvelse tillkommit. Mig synes, hvad angår betydelsen af sistnämnda skrifvelse för föreliggande fråga, som om den förste ärade talaren skulle ha rätt däri, att det skulle vara olämpligt, om man sökte att på detta område upplinjera en form, som lifvet — man vet ju ännu icke hur det kan komma att gestalta sig efter det den ifrågasatta rätten att utträda ur statskyrkan införts — skulle intvingas i; äfven jag tror, att detta skulle vara synnerligen obetänksamt. Jag anser för öfrigt, att denna fråga om införande af en synodalförfattning, äfven efter den upplinjering af dess innebörd, som motionären här efter utländska förebilder verkställt, är så föga utredd, att det icke under några omständigheter kan vara lämpligt, att Riksdagen genom en skrifvelse till Kungl. Maj:t tar position till densamma.

Det förhåller sig ju dessutom så, att kyrkomötet redan skrifvit och begärt något dylikt: motionärens yrkande och kyrkomötets skrifvelse äro i hufvudsak öfverensstämmande. Kungl. Maj:t är icke endast berättigad utan, synes det mig, äfven skyldig att på grund af denna skrifvelse taga saken i öfvervägande. Men Kungl. Maj:t har, såvidt jag har mig bekant, ännu icke gjort något vidare i anledning af denna skrifvelse, utan tagit sig en funderare på densamma, och det synes mig, att, då Kungl. Maj:t med sina stora utredningsmöjligheter finner sig böra fundera på saken, det nog är lämpligt, att Riksdagen gör på samma sätt.

Den andra frågan, som motionären upptagit, rör en omarbetning af 1686 års kyrkolag. Den frågan har varit före här i riksdagen flera gånger och icke mindre än två gånger, sedan jag kom in i riksdagen. År 1905 afslog Andra kammaren mot ett enhälligt lagutskott ett förslag härom, och år 1908 föll förslaget om revision af kyrkolagen utan ett enda ord till försvar därför i kammaren. Jag vill

visserligen icke som en allmän grundsats uttala, att det är lättare att genomföra partiella reformer än att genomföra en hel lagstiftningsreform på en gång; det senare kan ibland vara lättare. Men med stöd af erfarenheten skulle jag vilja bestämdt påstå, att på här ifrågavarande område är det lättare att gå de partiella reformernas väg. Vi ha sedan 1725 haft fyra stora kommittéer, af hvilka tre på 1800-talet, som kommit fram med förslag på detta område; en af dessa kommittéer arbetade i ej mindre än 13 år. Dessa förslag ha emellertid dels icke framlagts för Riksdagen, dels ha de, när de framlagts, icke ledt till något resultat. Jag tror icke, att det skulle vara lämpligt att nu återigen sätta i gång en sådan apparat. I likhet med hvad en talare, herr Carl Persson i Stallerhult, framhöll vid 1905 års riksdag, tror jag, att en sådan åtgärd som här föreslås kanske till och med skulle kunna tagas till intäkt af dem, som icke vilja ha några reformer på detta område.

Angående en ny kyrkoförfattning. (Forts.)

Den siste talaren sade, att man tager bort och tager bort ur kyrkolagen och icke sätter något annat i stället. Men så är det nog icke, utan man har verkligen satt annat i stället för det man borttagit. Jag vill påpeka det stora och för kyrkan genomgripande beslut, som fattades i fjol angående prästernas aflöning, andra ämnen att förtiga, där man infört betydande lagstiftningsarbeten på kyrkolagens fält. Man har sålunda icke blott öppnat luckor i kyrkolagen, utan att sätta något annat i stället, äfven om det, som gjorts, icke satts in i själfva kyrkolagen. Det skulle alltså enligt min uppfattning vara ett fruktlöst arbete att söka åstadkomma en revision af 1686 års kyrkolag, och jag förmodar, att kammaren fortfarande hyser samma mening, som kammaren med sådan enighet omfattade vid 1905 och 1908 årens riksdagar.

Nu är det ju så, att här icke yrkats bifall till motionen, utan den siste talaren yrkade bifall till reservanternas förslag; och reservanterna ha i sin motivering och kläm uteslutit allt tal om synodalförfattningen. De erkänna alltså äfven de, att denna fråga icke är så mogen, att den kan göras till föremål för en Riksdagens skrifvelse. Men jag frågar: då reservanterna icke närmare ha angifvit, huru de tänkt sig, att den af dem påyrkade reformen skulle utföras, innebär då icke en anslutning till reservationen i denna fråga nödvändigtvis en hänvisning på motionen såsom den grund, hvarpå reservationen hvilar? Jo, i själfva verket måste det blifva så, att det blir motionen man tar på samma gång som reservationen, för så vidt denna icke skall sväfva i luften, utan, om jag så får säga, ha något kött på sig. Jag anser därför, att Riksdagen otvifvelaktigt gör bäst i att bifalla utskottets hemställan, till hvilken jag för min del ber att få yrka bifall.

I detta anförande instämde herrar *Nilsson* i Skärhus, *Olsson* i Broberg och *Ersson*.

Herr Söderberg i Hobborn. Herr talman, mina herrar! Jag skall gifva den föregående talaren rätt däri, att denna fråga är synnerligen invecklad och svårlöst. Men därför att en fråga är invecklad

Angående en ny kyrkoförfattning. (Forts.)

och svårlöst, får man väl icke skjuta den ifrån sig, utan om det är en fråga, som är af ingripande art och beskaffenhet med hänsyn till vårt samhällslif, så bör man väl tränga den inpå lifvet och se till hvad man kan göra för att afhjälpa förefintliga brister och missförhållanden.

Frågan om en revision af vår kyrkolag har ju, såsom här upprepade gånger blifvit sagdt, både af Riksdagen och kyrkomötet vid flera tillfällen behandlats och man har äfven fattat beslut, gående i den riktning, som motionären har afsett. I denna fråga ha kommittéer arbetat, och den har, som sagdt, varit föremål för mycken uppmärksamhet utan att egentligen kunnat leda till något resultat. När Riksdagen behandlade denna fråga sist, år 1908, så var ju de flestas mening här i kammaren, att man ville ställa sig på den bogen att fortsätta med att arbeta på de partiella reformernas väg, därför att det visade sig vara rent af omöjligt att få fram ett helt nytt kyrkolagsförslag, som kunde antagas af Riksdag och kyrkomöte. Hvad nu motionären här föreslagit anser jag icke vara något annat än en fortsättning på de partiella reformernas väg. Under fjolårets riksdag och sedermera under kyrkomötet antogos förslag och reglerades förhållanden, som rörde den *ekonomiska kyrkliga lagstiftningen*. Hvad motionären här har framhållit och sökt att drifva fram genom sin motion, det är, tycker jag mig finna, den andra sidan af denna stora kyrkolagstiftning, nämligen de rent *kulturella och de inre kyrkliga angelägenheterna*. Om vikten af en ändring härutinnan råder ju ingen meningsskiljaktighet, och t. o. m. utskottet, som hemställer om afslag å förevarande motion, säger i sitt betänkande på sidan 3: »Med fullt erkännande af vikten och betydelsen däraf, att lekmannaelementets inflytande på det kyrkliga området ökas, finner dock utskottet det af motionären för realiserandet af detta önskningsmål framställda förslag lida af väsentligen samma brister som lagutskottet vid 1885 års riksdag fann vidlåda berörda då af herr Wieselgren framställda förslag.» Utskottet finner således, att motionären haft goda skäl för sitt förslag, att lekmännen måtte komma till större rätt och heder och få vara med om besluten i kyrkliga angelägenheter — att denna fråga måste anses vara en mycket viktig fråga, men på samma gång säger utskottet, att detta förslag lider af sådana väsentliga brister, att utskottet icke kan gå in på frågans bedömande. Det fortsätter därför i sin motivering och säger: »En ytterligare anledning att nu icke biträda motionärens förslag, hvars närmare innebörd och verkningar icke heller utskottet kunnat öfverblicka» etc. Detta är väl ändock ett moment, som icke riktar sig så mycket mot motionären som fast mera mot utskottet, hvilket icke har förmått att blicka in i denna stora och vidlyftiga fråga. Man kan väl icke begära af en enskild motionär, att han skall kunna utarbeta ett detaljeradt lagförslag och lägga fram det i riksdagen, utan han har att i stora drag, såsom också utskottet erkänner, peka på vissa riktningar och synpunkter, som man vid en blifvande utredning borde taga i sikte. Detta har motionären gjort, och att han icke har ingått i detaljer i detta afseende, det böra vi hålla honom räkning för.

När nu emellertid lagutskottet funnit, att en lag är af sådan be-

Angående en ny kyrkoförfattning. (Forts.)

skaffenhet, att den i allmänhet icke kan tillämpas, att den är föråldrad och att den i många afseenden strider emot vår lagstiftning på kyrkans och skolans område, hade lagutskottet enligt min mening verkligen bort tränga något djupare in i denna fråga och gå den något mer in på lifvet, än hvad det gjort, samt icke bara säga, att man icke kunnat närmare tränga sig in i innebörd och verkan af densamma.

Sedan framhåller utskottet äfven en annan sak och säger: »Enligt utskottets uppfattning lär det nämligen icke utan synnerlig svårighet låta sig göra att, innan klarhet vunnits såväl i detta afseende som beträffande kyrkans därmed nära sammanhängande ställning för öfrigt till staten och kommunen samt dess organ, upptaga den af motionären väckta frågan till ett så ingående bedömande, som nu af honom ifrågasättes.» Jag vet icke, hvad utskottet egentligen menar med detta. Jag har tänkt mig, att det skulle vara en fördel, om man toge denna sak i hela dess vidd. Nu synes det mig vara utskottets mening, att man borde först och främst afvakta tiden och se till hvad man kan göra med afseende å det spörsmål, som Andra kammaren här behandlade för några år sedan, nämligen om statens förhållande till kyrkan och kyrkans förhållande till staten och så vidare, innan man ger sig in på detta lagstiftningsarbete. Men, mina herrar, så länge vi hafva en statskyrka, bör det väl vara af vikt, att denna kyrka och dess lagstiftning reformeras och hålles vid lif på sådant sätt, att den vinner statens, det allmännas förtroende, ty här om någonsin gäller det väl att arbeta i ömsesidigt förtroende, och därför tror jag, att, när motionären har framfört denna fråga, huruvida icke man borde bereda lekmannaelementet större inflytande i kyrkliga frågor, densamma står i mycket nära sammanhang med frågan om gemensamt arbete på förtroendets grund.

Nu har det emellertid utvecklat sig så på grund af 1686 års föråldrade lagstiftning, att det har blifvit en prästkyrka, som regeras nästan uteslutande af präster, och det, mina herrar, har icke varit lyckligt för kyrkan. Jag vågar påstå detta, ty om en motion, liknande denna, hade beaktats för omkring 50 år sedan, och om man verkligen hade sökt att råda bot i tid på de rådande missförhållandena inom kyrkan, så är jag öfvertygad om att icke sådana förhållanden, som nu äro rådande på det kyrkliga området, skulle hafva utvecklats, utan att ett större samförstånd och ett bättre samarbete skulle hafva ägt rum mellan dem, som hafva religiösa intressen och som vilja bygga upp samhället på vår gamla kristna tro och lifsåskådning.

Det sista skälet, som utskottet har anfört, är det, att man vid 1908 års riksdag förordade de partiella reformernas väg. Den frågan har af flera föregående talare blifvit berörd, och jag vill blott erinra om hvad en mycket frisinnad man, en förutvarande expeditionschef i ecklesiastikdepartementet, uttalade angående denna fråga vid ett kyrkomöte. Jag skall förbigå hans inledning och blott upptaga, hvad han säger i själfva saken. Han yttrar bland annat: »För öfrigt vågar jag påstå, att ett fullödigt, genomarbetadt lagförslag är just till betydlig förmån för de partiella reformerna. Ingen kan väl neka till att ett lagverk, i hvars olika delar finnes den fullaste homogenitet, som genomströmmas och genomandas af en stor grundtanke, kan i de skilda

Angående en ny kyrkoförfattning. (Forts.)

delarna vara af beskaffenhet att kunna läggas till grund äfven för en speciallagstiftning. Jag håller ingalunda på att vid den revision, som ligger mig om hjärtat, man skall sammanfatta allt i en enda lag med fortgående kapitelföljd och paragrafnummer. Jag har ingenting emot, att åt detta lagverk gifves formen af flera särskilda lagar, och jag kan icke tänka mig annat, än att ett sådant utarbetadt lagverk skall vara en verklig källa att ösa ur för dem, som vilja de partiella reformernas framgång.»

Här har denne ärade talare med dessa ord påpekat vikten och betydelsen af att hafva ett lagverk i en sammanhängande följd, äfven om man vill gå de partiella reformernas väg.

Mina herrar, med anledning af hvad jag yttrat skulle jag helst hafva önskat att yrka bifall till motionen i båda dess delar. Men då frågan nu ligger så till som den gör med hänsyn till utskottets behandling och den vid betänkandet fogade reservationen, får jag yrka bifall till reservationen, ehuru jag för min del anser, att frågan behandlats på ett alltför snäft sätt.

I detta sammanhang skulle jag ifrån denna plats vilja säga några ord. Det är ett intryck, som jag fått af en lång erfarenhet på detta område, nämligen att man verkligen skulle kunna åstadkomma mycket under nuvarande förhållanden just i den riktning, som reservanterna här förorda, nämligen samarbete mellan präster och lekmän i större omfattning utan någon lagändring. Jag har förut anfört, att ett arbete i förtroende är det viktigaste på detta område. Men det är säkert, mina herrar, att det finnes lekmän, kyrkligt intresserade, religiöst intresserade, gudfruktiga lekmän, som på sina hemorter äga större förtroende än prästen i församlingen. Det har då varit smärtsamt att se mer än en gång, hurusom många präster i vår kyrka ställt sig afvisande, när det gällt att samarbeta med dessa lekmän. Det är så, som någon nyss anförde med afseende på dessa saker. Den reform, som jag nu här åsyftar, skulle enligt hans uttalande kunna genomföras utan några lagändringar, om man blott vaknade upp för att söka ena alla goda krafter till att arbeta för sedlighet och gudsfruktan och härpå grunda en god folkuppfostran. Man bör försöka att ena sig; och särskildt i vår tid tror jag, att ett sådant arbete skulle vara af en mycket stor betydelse.

Emellertid skall jag, herr vice talman, då frågan föreligger så som den här gör, be att få yrka bifall till reservanternas förslag under förhoppning, att, ifall Riksdagen skulle besluta en skrifvelse, frågan måtte få den allsidiga utredning och resultera i det lyckliga förslag, som dess stora betydenhet verkligen kräfver. Herr vice talman! Jag yrkar bifall till reservanternas förslag.

Herr Byström: Herr talman, mina herrar! Blott några ord ber jag att nu få yttra. Först och främst vill jag säga, att äfven jag anser, att den nuvarande svenska kyrkolagstiftningen icke är sådan den bör vara och att den i mångt och mycket är föråldrad, hvarför man kan förstå dem, som yrka på att en ny lag på detta område må utarbetas. Då frågan sist var före i Riksdagen, yttrade jag, att, om en sådan åtgärd skulle vidtagas, d. v. s. att man anhölle hos Kungl. Maj:t, att

han måtte gå i författning om utarbetandet af en ny kyrkolag, man därvid måtte göra sammansättningen så allsidig som möjligt hos den kommitté, som möjligen skulle komma att utarbeta detta nya lagförslag. Den bör icke komma att blott ensidigt tillgodose en viss kyrklig riktning. Alla kyrkliga riktningar af någon betydenhet böra företrädas. Frågan bör ses i så vida och breda drag som möjligt. Hvarför somliga icke vilja gå med på att åstadkomma en ny kyrkolag beror nog, såvidt jag kan förstå, delvis på det, som biskop Billing framhöll i Första kammaren. Han gjorde gällande, att man fruktar, att man svårligen kan åstadkomma något så bra som man från kyrkligt håll önskar. Såsom vi hafva hört, har ej heller biskop von Schéele yrkat bifall till frågan, ehuru naturligen på delvis andra grunder än biskop Billing.

Angående en ny kyrkoförfattning. (Forts.)

En talare har klagat öfver att statskyrkan är så tryckt, och att Riksdagen i någon mån bidrar till att förtrycka henne. Jag vill icke sätta mig emot detta yttrande, då jag tror mig ha förmärkt, att många af dem, som här i riksdagen syssla med en del kyrkliga ting, icke egentligen tyckas ha fattat hvad som verkligen kan menas med det kyrkliga. Kyrkan har ju också att vara beredd på att möta sådant. Så har nog också inträffat förr. Själfva statskyrkoidén ställer kyrkans frågor på en konstig basis.

Men midt under att vi måste höra uttalanden från präster om att statskyrkan lider, och om att somliga vilja tumma på den lära, som vi anse vara kristlig, och som vi såsom troende måste slå vakt om, vill jag å andra sidan säga, att statskyrkan icke må alltför mycket klaga öfver Riksdagens hållning, då Riksdagen t. ex. helt nyligen behagat höja prästerskapets löner, så att dessa i en framtid komma att utgå med sammanlagdt omkring 4 miljoner kronor mer än hvad de nu göra. Under det att för närvarande prästerskapets aflöning uppgår till ett belopp af sammanlagdt omkring 8 miljoner kronor, kommer den snart nog att belöpa sig till omkring 12 miljoner kronor årligen. Detta är väl ändock en omständighet, som visar, att kyrkan icke i alla afseenden blifvit så väldeligen förtryckt.

En sak vill jag särskildt framhålla, och det är, att om man vill få till stånd den rätta lösningen på åtskilliga af dessa frågor, synes mig den väg, man då bör gå, vara att söka upphäfva sambandet mellan kyrkan och staten. Då slipper man äfven en del obehagliga diskussioner rörande kyrkliga frågor, som ibland förekomma i riksdagen. »En fri kyrka i en fri stat» är alltfort en grundsats, som tilltalar många äfven hos vårt folk.

Herr Kronlund: Herr talman, mina herrar! Den förste ärade talaren i denna fråga, biskop von Schéele, uttalade som sin mening, att en reform af vår statskyrka icke borde ske på lagstiftningens väg, utan på enskild väg. Jag är ense med honom därutinnan, att denna reform icke skall börja med tillskapandet af en ny kyrkobyggnad och nya yttre former, reformen bör komma inifrån, den bör börja med en väckelse hos svenska statskyrkans prästerskap och dettas målsmän, den bör börja med insikt om, att det icke allenast behöfves kraft och allvar, utan äfven vidsynthet, vidhjärtenhet och försynthet i dessa

Angående en ny kyrkoförfattning. (Forts.)

brytningens tider, då ondt och godt storma fram i olika former, och att det framför allt kräfves milda och varsamma händer för att samla ihop allt det ideella, värmande, väckande och sanningssökande, som nutidens stora rörelser på det sociala och kulturella området ha att uppvisa, trots många grofva och frånstötande former. Men man söker så ofta förgäfves efter saktmodets och fridens yttringar hos dessa målsmän.

Jag ger mitt fulla erkännande åt de varma känslor och goda uppsåt, som dikterade prosten Meurlings ord, och jag tror säkert, att han är en god representant för svenska statskyrkans prästerskap, sådana, af hvilka vi borde hafva många. Men, mina herrar, huru ofta se vi icke företeelser, som tyda på, huru främmande, isolerade och ensamma våra präster och deras främste målsmän stå inför allt hvad som lefver och rör sig på djupet af vårt folk. Jag vill bara minna om dessa obehärskade utfall, vi få höra tidt och ofta från våra predikstolar och vid offentliga tillfällen, utfall på olika tänkande och mot stora folkliga rörelser, t. ex. nykterhetsrörelsen, folkbildningsarbetet, ungdomsrörelsen m. m., i hvilka prästerna, om de sökte litet djupare, borde finna medel att främja kristendomens sak, i stället för att däri bara se kristendomsfientlighet. Motionären själf är ett lefvande exempel på hvad jag här åsyftar. Han framhåller i sin motion, att ledmotivet för honom är att söka bringa utvecklingen därhän, att kristendomens välsignelser tränga allt djupare ned bland vårt folk. Ja, mina herrar, vi sågo ju, då för några dagar sedan vår medkammare på ett enkelt och värdigt sätt bringade uttrycken af sin vördnad för minnet af en nyligen död man, hvars bortgång nästan kändes såsom en landssorg, huruledes samme motionär demonstrerade emot denna hyllningsgärd på ett sätt, som vittnade om allt annat än just den anda, som han anser sig vara besjälad af. Döden kan icke ens bringa försonlighetens känslor hos en sådan kristen, huru mycket mindre skall då lefvande olika tänkande kunna göra det.

Innan vi börja med reformeringen utaf statskyrkans yttre, må vi först afvakta lifsyttringar hos dessa statskyrkans målsmän, som vittna om att de äro genomträngda af kristendomens grundsanningar, af frid och försonlighet och kärleksfullhet mot olika tänkande.

Öfverläggningen var härmed slutad. Efter af herr vice talmannen framställda propositioner å de därunder gjorda yrkandena biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 8.

Lagutskottets utlåtanden

nr 9, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t om åvägabringande af utredning m. m. angående ändrad anordning af religionsundervisningen i folkskolorna; och

nr 10, i anledning af väckta motioner om skrifvelser till Kungl. Maj:t angående bättre förmånsrätt för kommunalutskylder m. m.,

som nu hvart för sig föredrogos, blefvo af kammaren godkända.

§ 9.

Härpå föredrogos hvart för sig Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtanden

nr 1, rörande friherre Palmstiernas motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående publicerande af en fortlöpande öfversikt af den ekonomiska situationen; och

nr 2, angående en inom kammaren väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående sådan planläggning af statens och kommunernas arbeten, att vid uppkommande allmännare arbetslöshet största möjliga antal arbetare må kunna beredas arbete.

Utskottets i nämnda utlåtanden gjorda framställningar blefvo af kammaren bifallna; och skulle jämlikt 63 § riksdagsordningen dessa beslut genom utdrag af protokollet delgifvas Första kammaren.

§ 10.

Angående beredande åt vissa landskommuner af förmån i skattehänseende af i stad bedrifven bankrörelse.

Slutligen föredrogs Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 1, angående väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t med anhållan om utredning och förslag i fråga om huruvida vissa landskommuner må kunna beredas förmån i skattehänseende af i stad bedrifven bankrörelse; och begärdes därvid ordet af

Herr Olofsson, som anförde: Jag vill endast begagna tillfället att uttala ett tack till femte tillfälliga utskottet för den välvilliga motivering, hvarmed det behagat afstyrka min motion; och jag har icke något yrkande att göra.

Härefter yttrade:

Herr Leander: Herr talman, mina herrar! Då motionären icke gjort något yrkande, kan det vara öfverflödigt att yttra sig, och jag skall också fatta mig mycket kort.

Såsom framgår af utskottets betänkande, har utskottet uttalat sitt erkännande till motionären för hans varma känsla för landsbygden och dess befolkning, och det har rent af smickrat honom därför. Emellertid har utskottet icke kunnat gå längre i sina sympatier. Ty det har varit omöjligt att kunna följa motionären på hans obanade stigar. Ifall man vill nå ett mål, måste man i någon mån veta vägen till detta mål. Skall Riksdagen nu aflåta en skrifvelse till Kungl. Maj:t, så måste Riksdagen åtminstone antyda, huru den vill ha denna fråga löst. Nu har motionären för sin del uraktlåtit detta, och utskottet har icke kunnat finna någon väg, hvarpå hans förslag skulle kunna realiseras.

Såsom utskottet framhållit, skulle det medföra ganska farliga konsekvenser, ifall kommunerna i skattehänseende finge gå utöfver sina egna gränser. Man skulle väl då icke nöja sig endast med bankrörelse för beskattning, utan äfven sträcka sina fordringar till handel

Angående beredande åt vissa landskommuner af förmån i skattehänseende af i stad bedrifven bankrörelse. (Forts.)

och industri. Jag antar, att aktiebolaget Separator här i Stockholm erlägger en ganska ansenlig kommunalskatt till Stockholms stad på grund af sina stora inkomster. Emellertid försäljer väl Separatorbolaget mycket få separatorer här i Stockholm, de allra flesta afyttras gifvetvis till landsbygden, till landtbrukare landet rundt. Ifall nu herr Olofssons princip blefve genomförd, så skulle det icke dröja länge, förrän landskommunerna framkomme med begäran att med Stockholm få dela den kommunalskatt, som blifvit påförd Separatorbolaget. Det är lätt att inse, att härigenom skulle uppkomma den allra största förvirring, och om herr Olofsson skulle få sin princip igenom, skulle han säkert bli förskräckt för den brand, han vållat genom sin motion. Det klokaste är nog därför att släcka elden, medan den ännu är en liten gnista, och under sådana förhållanden har man intet annat att göra än att följa utskottet i dess förslag, hvartill jag ber, herr talman, att få yrka bifall.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 11.

Interpellation.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Herr Zetterstrand, som yttrade: Herr talman! För några dagar sedan fick jag mig tillsändt första numret för innevarande år af en här i Stockholm utgifven periodisk skrift med titel »Rikstidningen», daterad den 1 februari, äfvensom en bilaga, benämnd »Svensk Tidning för Handel, Industri och Sjöfart» (forts. af Rikstidningens 5:te årg.), daterad den 1 januari 1911, samt en rekvisitionsblankett.

Med föranledande af tidningens ofvannämnda egendomliga titel »Rikstidningen» samt att tidningen förde det svenska riksvapnet i sin vignett, ansåg jag mig böra taga närmare del af densammas innehåll.

Mig föreföll då, att tidningen, som bär fosterländsk skylt, förfäktade sina reaktionära idéer under delvis skandalösa former. Och därtill kom, att några i tidningsnumren förekommande vändningar syntes mig nära nog åtalsmässiga.

Jag tror hvarken, att regeringen eller det nationella framåtskridandets vänner eller målsmännen för handel, industri och sjöfart, för hvilka alla tidningen synes vilja göra sig till tolk, skola i allo dela tidningens åskådning, än mindre gilla dess skrifsätt.

Men frånsedt detta, förefaller det mig i högsta grad vilseledande och minst sagdt oegentligt, att en icke officiell tidning och därtill en tidning så beskaffad som den nu förevarande skall få utkomma under titeln »Rikstidningen» och med svenska riksvapnet såsom vignett.

Jämte det jag anhåller att till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet få öfverlämna ifrågavarande tidningsexemplar, får jag härmed begära kammarens tillåtelse att till bemälda statsråd få framställa följande frågor:

1:o) Anser herr statsrådet lämpligt, att en icke officiell tidning

och särskildt en så beskaffad som den nu ifrågavarande får utgifvas med titeln »Rikstidningen»? samt,

om denna fråga, såsom jag antager, besvaras nekande,

2:o) Kan man ej lagligen förhindra skriftens utgifvare att begagna dylik titel å tidningen?

Denna framställning blef på begäran bordlagd.

§ 12.

Herr vice talmannen gaf vidare, på begäran, ordet till *Interpellation.*

Herr Christiernson; och yttrade denne: Herr talman! I Lundåkra-bukten, Harjagers härad af Malmöhus län, har sedan några veckor tillbaka af danskar bedrifvits en betydande afverkning af grus, som hämtas från hafsbottnen. Enligt uppgifter i danska pressen uppgår den dagliga afverkningen till cirka 3,500 ton, och har den hittills bedrifvits såväl sön- som hvardagar. Äfven har uppgifvits, att densamma kommer att bedrifvas i flera år eller så länge fästningsbygge pågår på Sjælland till förstärkande af Köpenhamns yttre befästande, för hvilket ändamål det afverkade gruset kommer till användning. Med några strandägare lära kontrakt om afverkningen vara uppgjorda, men öfriga strandägare protestera emot afverkningen. Den tillgår för öfrigt på så sätt, att en ångare lägger sig så nära stranden, som vattendjupet tillåter, hvarefter grus från hafsbottnen uppsuges genom utlagda grofva rör.

För fiskynglet, som lefver på »grundarna» i detta vatten, medför den våldsamma förändringen af hafsbottnen många olägenheter, som rent af torde äfventyra det tidigare flundreynglet med ty åtföljande försämring af fisket. Att ål- och näbbgäddefisket, som utgör en god inkomstkälla för just denna trakts fiskarbefolkning, äfven skall betydligt försvåras genom den nu pågående massafverkningen af grus från bottnen, må äfven framhållas. Vidare kommer stranden att skadas, ty de stora tomrum, som uppstå efter de borttagna grusmassorna, komma säkerligen att fyllas på det sätt, att delar af stranden uppslammas och sugas ut i sjön. För öfrigt är det klart, att en dylik kolossal upptagning af grus, hvarom det här är fråga, måste i alla afseenden åstadkomma skada, hvarför ett officiellt ingripande är nödvändigt.

Hänvändelser under hand till Konungens befallningshafvande i Malmöhus län lära ha blifvit gjorda, men denna myndighet har ännu intet åtgjort för att stoppa trafiken, den anser sig sakna formell rätt därtill.

Då saken påkallar ett snart ingripande, tillåter jag mig härmed till herr statsrådet och chefen för civildepartementet rikta dessa frågor:

1:o Är det herr statsrådet bekant, att i Lundåkra-bukten i Öresund bedrifves en omfattande afverkning af grus från hafsbottnen? och, om så är,

2:o Tänker herr statsrådet låta denna skadliga afverkning oförhindrad fortgå?

Jämväl herr Christiernsons ifrågavarande framställning bordlades på begäran.

§ 13.

Följande nya motioner afgåfvos, nämligen af:

herr *Åkerman*, nr 300, i anledning af Kungl. Maj:ts i propositionen nr 35 upptagna förslag till lag om ideella föreningar;

herr *Christiernson m. fl.*, nr 301, i anledning af Kungl. Maj:ts i propositionen nr 35 upptagna förslag till lag om ekonomiska föreningar;

herrar *Nilson* i Örebro och *Byström*, nr 302, i anledning af Kungl. Maj:ts i propositionen nr 35 upptagna förslag till lag om ideella föreningar;

herr *Söderberg* i Stockholm *m. fl.*, nr 303, om afslag å Kungl. Maj:ts i propositionen nr 35 upptagna förslag till lag om ideella föreningar;

herr *Fürst*, nr 304, i anledning af Kungl. Maj:ts i propositionen nr 43 upptagna förslag till lag om vissa arbetstvister;

herr *Jansson* i Edsbäcken, nr 305, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition nr 43 med förslag till lag om kollektivaftal mellan arbetsgifvare och arbetare m. m.; samt

herr *Karlsson* i Fjäl, nr 306, i anledning af Kungl. Maj:ts i propositionen nr 43 upptagna förslag till lagar om vissa arbetstvister och om vissa arbetsaftal.

Nämnda motioner blefvo på begäran lagda på bordet.

§ 14.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 2, i anledning af väckt motion om tillägg till 5 § i lagen angående folkskoleväsendet i vissa städer den 25 juni 1909;

statsutskottets utlåtande, nr 2, angående regleringen af utgifterna under riksstatens andra hufvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet;

bevillningsutskottets memorial, nr 4, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande nr 1, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående införande af lokalt veto med lika och direkt rösträtt beträffande detaljhandel med brännvin;

bevillningsutskottets betänkande, nr 5, i anledning af väckta motioner om ändringar i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning af brännvin;

lagutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående frigörande af till småbruk afsedd del af fastighet från inteckning, som belastar hela fastigheten m. m.; och

nr 12, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående rätt för skogsägare till väg öfver annans mark för skogsprodukters tillvaratagande; samt

Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 1, i anledning af herr Lindhagens motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående afskaffande af bruket utaf paraduniform för civila ämbets- och tjänstemän; och

nr 2, i anledning af herr Leanders motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående skyldighet för kronofogde att till vederbörande öfversända indrifna afgifter till prästerskapet.

§ 15.

Herr statsrådet *Lindström* aflämnade Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till förhindrande af bebyggande af två intill S:t Lars ruin i Visby belägna tomter.

Denna proposition bordlades.

§ 16.

Justerades protokollsutdrag.

§ 17.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr	*Olsson* i Broberg,	under	8	dagar	fr. o. m.	den	23	februari,	
»	*Hallin*	»	8	»	» » »	»	23	»	
»	*Engström*	»	3	»	» » »	»	23	»	och
»	*Ifvarsson*	»	8	»	» » »	»	24	»	.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 1 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Fredagen den 24 februari.

Kl. 3 e. m.

Förhandlingarna leddes vid detta sammanträde af herr vice talmannen.

§ 1.

Justerades protokollet för den 18 innevarande februari.

§ 2.

Föredrogos hvar för sig och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord hvilande propositioner:

angående sammanslagning af fonden för reserverade medel och statsverkets kassaförlagsfond till en fond, benämnd statsverkets kassafond;

angående disposition af behållningen å patent- och varumärkesafgifters samt registreringsafgifters fond; och

angående åtgärder till förhindrande af bebyggande af två intill S:t Lars ruin i Visby belägna tomter.

§ 3.

Efter fördragning härpå af herr *Zetterstrands* vid kammarens nästföregående sammanträde framställda, men då bordlagda anhållan att till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet få framställa spörsmål, blef denna anhållan af kammaren bifallen.

§ 4.

Vidare föredrogs herr *Christiernsons* likaledes å kammarens bord liggande anhållan att till herr statsrådet och chefen för civildepartementet få framställa spörsmål; och blef den af herr Christiernson gjorda anhållan bifallen af kammaren.

§ 5.

Härefter föredrogos hvar efter annan de på kammarens bord liggande motionerna; och öfverlämnades därvid till lagutskottet motionerna nr 300 af herr *Åkerman*, nr 301 af herr *Christiernson m. fl.*, nr 302 af herrar *Nilson* i Örebro och *Byström* samt nr 303 af herr *Söderberg* i Stockholm *m. fl.*

Till behandling af särskilda utskottet hänvisades motionerna nr 304 af herr *Fürst*, nr 305 af herr *Jansson* i Edsbäcken och nr 306 af herr *Karlsson* i Fjäl.

§ 6.

Konstitutionsutskottets utlåtande nr 2 och statsutskottets utlåtande nr 2, som nu föredrogos, blefvo ånyo lagda på bordet.

§ 7.

Föredrogs och lades till handlingarna bevillningsutskottets memorial nr 4, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande nr 1, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående införande af lokalt veto med lika och direkt rösträtt beträffande detaljhandel med brännvin.

§ 8.

Härpå föredrogos, men blefvo åter bordlagda bevillningsutskottets betänkande nr 5, lagutskottets utlåtanden nr 11 och 12 samt Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden nr 1 och 2.

§ 9.

Föredrogs en från bankoutskottet till Andra kammaren inkommen skrifvelse med tillkännagifvande, att enligt utskottet tillhandakommet meddelande samtliga ordinarie revisorer vid riksbankens afdelningskontor i Luleå och suppleanten landsfiskalen G. A. Eckhéll, Gammelstad, förklarat sig förhindrade att utföra de dem gifna revisorsuppdragen.

Kammaren beslöt att underrättelse om hvad sålunda blifvit anmäldt skulle för verkställande af fyllnadsval genom utdrag af protokollet meddelas valmännen för utseende af revisorer och revisorssuppleanter för granskning af riksbankens afdelningskontors i landsorten räkenskaper och förvaltning.

§ 10.

Afgåfvos följande nya motioner i anledning af Kungl. Maj:ts proposition nr 43 med förslag till lag om kollektivaftal mellan arbetsgifvare och arbetare m. m., nämligen nr 307 af herr *Thyrén*, nr 308 af herr *Åkerman* och nr 309 af herr *Pettersson* i Bjälbo.

Vidare aflämnade herr *Thorsson* en motion, nr 310, angående upplåtande af två lägenheter från förra predikantsbostället Tolånga nr 1 och 6 i Malmöhus län m. m.

Samtliga dessa motioner bordlades på begäran.

§ 11.

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till Riksdagens skrifvelser

dels till fullmäktige i riksbanken:

nr 19, i anledning af verkställd granskning af riksbankens styrelse och förvaltning; och

nr 21, i anledning af verkställd granskning af fullmäktiges i riksbanken och fullmäktiges i riksgäldskontoret åtgärder för utförande af det dem gemensamt lämnade uppdrag i fråga om uppförande å Helgeandsholmen af riksdags- och riksbankshus;

dels ock till fullmäktige i riksgäldskontoret:

nr 20, i anledning af verkställd granskning af riksgäldskontorets förvaltning; och

22, i anledning af verkställd granskning af fullmäktiges i riksbanken och fullmäktiges i riksgäldskontoret åtgärder för utförande af det dem gemensamt lämnade uppdrag i fråga om uppförande å Helgeandsholmen af riksdags- och riksbankshus.

§ 12.

Till bordläggning anmäldes:

bevillningsutskottets betänkande, nr 6, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående befrielse för ägare af svenska statens obligationer från utgörande af inkomst- och förmögenhetsskatt för dessa obligationer; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af lägenheten Blåsenborg i Orsa socken af Kopparbergs län;

nr 6, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af lägenheter från förra mönsterskrifvarbostället Skedevid nr 2 Mellangård i Östergötlands län;

nr 7, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af lägenheter från förra skvadronchefsbostället Köpinge nr 22 och 25 med underlydande i Kristianstads län;

nr 8, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af lägenheter från förra sergeantsbostället Vä nr 10 och 38 i Kristianstads län;

nr 9, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af två lägenheter från förra öfverstebostället Månstorps kungsgård i Malmöhus län;

nr 10, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af lägenheter från förra mönsterskrifvarbostället Skottsilla nr 2 i Stockholms län;

nr 11, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af en lägenhet från förra fänriksbostället Gölstorp nr 1 i Östergötlands län;

nr 12, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af ett till förra förarbostället Gillstad nr 4 Borregård i Skaraborgs län hörande område;

nr 13, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af två lägenheter från förra jägmästarbostället Kumla nr 2, jämte Kumla nr 3, en jagbacke, i Södermanlands län;

nr 14, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af vissa till förra ryttmästarbostället Tegalund i Skaraborgs län hörande områden;

nr 15, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af det till förra hofsmedsbostället Kottorp nr 1 hörande torpet Lilla Glashyttan nr 2 i Södermanlands län;

nr 16, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af förra korpralsbostället Kylla nr 1 med Klockargården i Västmanlands län;

nr 17, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af lägenheter från förra kvartermästarbostället Bonnorp nr 1 och kronolägenheten Galgbacken i Östergötlands län;

nr 18, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af en lägenhet från förra kvartermästarbostället Mjerdevid nr 12 Berggården i Östergötlands län;

nr 19, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af vissa områden från förra häradshöfdingbostället Hammenhög nr 31 i Kristianstads län;

nr 20, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af lägenheter från förra kungsladugården Biskopstorp nr 1 i Hallands län; och

nr 21, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af vissa områden från förra länsmansbostället Ågård nr 1 i Hallands län.

§ 13.

Herr vice talmannen gaf härefter ordet åt

Herr Andersson i Skifarp, som yttrade: Herr talman! Jag anhåller, det kammaren ville besluta, att å föredragningslistan till morgondagens plenum måtte bland två gånger bordlagda ärenden uppföras först Andra kammarens femte tillfälliga utskotts två gånger förut bordlagda utlåtande nr 2 och därefter i nu nämnd ordning konstitutionsutskottets utlåtande nr 2, bevillningsutskottets memorial nr 5, lagutskottets utlåtande nr 11, lagutskottets utlåtande nr 12 och statsutskottets utlåtande nr 2 samt därefter Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden nr 1 och 2.

Jag hemställer, att kammaren ville besluta den ändring i föredragningslistan, som jag nu föreslagit.

Denna hemställan bifölls af kammaren.

§ 14.

Justerades protokollsutdrag.

§ 15.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr	*Åkerlund*	under	6	dagar	fr.	o.	m.	den	27	februari,
»	*Wilson*	»	6	»	»	»	»	»	27	»
»	*Jeansson* i Kalmar	»	2	»	»	»	»	»	27	» och
»	*Andersson* i Stärte	»	6	»	»	»	»	»	27	».

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,26 e.m.

In fidem
Per Cronvall.

STOCKHOLM P. A. NYMANS EFTERTR. TRYCKERI, 1911.